

ADERAREA ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ: CÂȘTIGĂTORI ȘI PERDANȚI

*Lect. univ. dr. Rădulescu Magdalena - Universitatea din Pitești, e-mail :
magdalenaradulescu@yahoo.com*

Lect. univ. dr. Pîrvu Daniela - Universitatea din Pitești, e-mail: ddanapirvu@yahoo.com

Rezumat:

For many years, some politicians of the European Union and leaders from the western countries have debated over the advantages and costs of the European Union's enlargement. The problems that have been debated are: the large migration of the labour force, the competition of some countries with a well-trained human capital and low salary costs, the migration of some foreign enterprises in the Central and Eastern European area, the competition regarding the agriculture and last, but not least, the burden of the accession of some poorer countries over the federal budget of the E.U. The paper presents the benefits and the costs of the Romanian accession both in the economic area (industry and agriculture) and in the social area as well.

Problema participării României la UE are în principal o justificare economică deoarece UE deține supremația în schimburile comerciale externe și în volumul de ISD atrase de România. Țările din Centrul și Estul Europei (CEE) trebuie să țină seama de impactul pozitiv pe care introducerea monedei unice îl are asupra comerțului acestor țări cu zona euro și, de asemenea, de faptul că s-a creat la granița lor o nouă piață de capital, care vine să o suplinească pe cea americană și de care aceste țări au mare nevoie. Aderarea la UE are însă și o semnificație strategică în sensul dovedirii capacității economice și motivației politice de participare plenară la arhitectura comunitară.

Introducerea euro are implicații asupra fluxurilor comerciale dintre țările din zona euro și cele din exteriorul zonei și asupra fluxurilor internaționale de capital. Efectele introducerii euro asupra statelor din afara Uniunii Economice și Monetare diferă, în funcție de gradul de dezvoltare a relațiilor cu statele membre, de accesul lor la piața internațională de capital și de politica monetară și valutară promovată. Oricum, așa cum am amintit deja anterior, între beneficiile monedei unice se înscriu o mai mare stabilitate a politicilor de dobânzi, care au acum un punct de reper clar și preîntâmpinarea atacurilor speculative asupra monedelor naționale.

În ceea ce privește avantajele palpabile ale introducerii euro pentru cetățenii români, acestea se vor face simțite treptat, o dată cu adâncirea procesului de integrare europeană, proces în cadrul căruia se va ajunge și la adoptarea euro de către țara noastră. Pentru firmele care desfășoară activități de comerț exterior cu țări din zona euro, un efect pozitiv imediat îl reprezintă simplificarea evidențelor, a contractelor și procedurilor financiar-contabile, nemaifiind necesară întocmirea unor documente distincte pe fiecare monedă în parte. În plus, se reduc costurile schimburilor valutare și scade riscul valutar aferent tranzacțiilor, iar creșterea vitezei decontărilor bancare va fi resimțită și de agenții economici și de persoanele fizice care apelează la serviciile intermediarilor financiari.

La nivelul tuturor țărilor CEE, efectele introducerii euro se manifestă într-o capacitate de absorbție sporită pe termen mai îndelungat față de exporturile de bunuri și servicii, drept consecință a creșterii economice stabile, însoțită de o creare de comerț ce domină totuși deturnarea de comerț rezultată din competitivitatea sporită a firmelor din zona euro, în special în cazul fluxurilor de produse nesubstituibile.

În primul rând se poate vorbi despre efectele de stabilitate macroeconomică, care provin din eliminarea ratelor de schimb, impunerea unei discipline fiscale și implementarea politicii monetare unice.

În al doilea rând, prin eliminarea incertitudinii ratei de schimb și a costurilor de tranzacție cu UE se obțin câștiguri microeconomice, statele cu relații comerciale dezvoltate cu zona euro beneficiind cel mai mult de pe urma participării lor în cadrul uniunii monetare¹.

Costurile privesc implicațiile instituționale determinate de îndeplinirea criteriilor de convergență (participarea la ERM2, interdicția finanțării deficitului bugetar de către banca centrală, independența băncii centrale, liberalizarea mișcărilor de capital, crearea unui sector financiar puternic, armonizarea sistemului național de plăți în vederea integrării în sistemul TARGET), pierderea unei modalități de ajustare la șocurile asimetrice, creșterea șomajului și renunțarea la autonomia politicii monetare. Pierderile sunt apreciate însă ca fiind limitate, comparativ cu câștigurile substanțiale.

Apariția euro este gândită să aducă o adâncire a cooperării la nivel mondial, pe baza apropierii și convergențelor în politicile valutare ale liderilor economici mondiali. Probabil, acesta este unul dintre marile câștiguri ale lansării euro: conștientizarea de către puternicii lumii a riscului de a acționa de unul singur și a avantajelor pe care aduce coordonarea demersurilor.

Cerințele aderării vizează pe lângă performanțele economice, o concurență reală, reducerea rolului economic al statului, crearea unui puternic sector al firmelor mici și mijlocii, convertibilitatea deplină a monedelor naționale, dorința tuturor de a susține obiectivele integrării și convergența reală și nominală.

Deși mai puțin abordate în literatura de specialitate, costurile neaderării României se consideră a fi reprezentate, așa cum am arătat anterior, de aspecte economice și politice precum imposibilitatea substituirii relațiilor cu țările dezvoltate cu cele de pe axa Sud-Sud în condițiile adâncirii interdependențelor economice la scară globală, nebeneficierea de sistemul de securitate european și în general, marginalizarea României pe continentul european și etichetarea sa ca “ruda săracă a familiei europene”².

Poate mai mult decât majoritatea țărilor europene candidate, România vede în relația cu Uniunea Europeană șansa extraordinară de a învinge capcana înapoierii și realizarea aspirației seculare de modernizare, integrarea ne-ar pune la adăpost de instabilitatea și perturbațiile din restul spațiului mondial.

De ani de zile, unii oameni politici din UE și lideri de opinie din țările vest-europene discută pe marginea avantajelor și costurilor lărgirii Uniunii. Problemele care revin în mod recurent în dezbateri privesc:

- migrația masivă, care ar periclita locurile de muncă în Occident, în condițiile în care șomajul este ridicat și acum poate fi accentuat de încetinirea activității economice;
- concurența din partea unor țări cu un capital uman deloc de neglijat și cu costuri ale forței de muncă mult mai scăzute;
- “fuga” unor întreprinderi în Europa Centrală și de Răsărit, ceea ce ar crește șomajul în Vest;
- concurența în domeniul agriculturii, în condițiile în care fermierii reprezintă un lobby puternic în țările occidentale;
- nu în cele din urmă, povara pentru bugetul federal al primirii în UE a unor state relativ sărace (deși Slovenia are venitul per capita mai ridicat decât Grecia), care ar deveni consumatoare de ajutoare (pentru agricultură și dezvoltare regională).

Cifrele arată că UE a exportat în țările Europei Centrale și de Est mai mult decât a importat de acolo. Totodată, forța de muncă din aceste țări acoperă golurile de bază pe piața forței de muncă din Vest. Referitor la România, specialiști cu înaltă calificare în domeniul IT sunt angajați de firme în Germania și în alte țări, iar mulți tineri și tinere din România asigură funcționarea serviciilor în unele spitale, hoteluri și restaurante, în Italia și Portugalia etc.

¹ Frankel, J.A., Rose, A.K., “*Is EMU More Justifiable Ex Post than Ex Ante?*”, ?” European Economic Review 41, 1997, p.753–760.

² D. Miron, “*Strategii de pregătire a aderării țărilor din Europa Centrală și de Est la Uniunea Europeană*”, în *Comerț internațional și politici comerciale contemporane*, coord. N. Sută, Editura Eficient, 1997, p.464.

Există și interese uneori puternic divergente în interiorul Uniunii privind lărgirea ei. De exemplu, țările mediteraneene ale UE (în general mai sărace) au privit și încă privesc cu reticiență intrarea țărilor din Europa Centrală și de Est în Uniune deoarece aceasta va schimba geografia intereselor economice și politice, mai ales pentru că vor fi admise țări cu venitul pe locuitor sub media Uniunii. Chiar dacă UE a experimentat asemenea admiteri – vezi cazul Greciei, Portugaliei, Irlandei și chiar Spaniei –, o formulă de tip Big-Bang nu va fi ușor de digerat.

Este clar că România nu era pregătită să fie admisă în UE în primul val, dar prin dimensiunea sa, prin numărul de locuitori, prin așezarea geografică – aproape de o zonă cu frământări – România poate fi un avanpost de stabilitate al Uniunii.

Aspecte privind avantajele și dezavantajele României din perspectiva economică și socială în condițiile integrării

Șansa istorică a României de modernizare prin alăturarea la UE trebuie judecată și prin prisma navoii de “adăpostire” față de incertitudinile și volatilitatea din spațiul economic mondial.

Alăturarea României la UE presupune renunțarea la prerogativele naționale în materie de formulare și aplicare de politici economice; dar această renunțare nu este un simplu act de transfer de prerogative, deoarece privește capacitatea unei economii de a-și compatibiliza funcționarea cu un alt spațiu (UE), fără costuri excesive, de o parte și de alta. Există un exemplu *sui generis* de extindere a UE, care privește o fostă țară comunistă și care conține multe lecții - landurile estice ale Germaniei unificate. Astăzi, la mai bine de un deceniu de la unificare și după transferuri de cca. 800 miliarde euro, șomajul în aceste landuri rămâne în apropierea a 20%, iar stagnarea economică este o constantă a anilor din urmă.

Având în vedere că fluxul exporturilor și importurilor României, cu UE, la această dată variază între 60-65%, respectiv 50-55% din total, cifrele fiind comparabile cu ponderea comerțului intra-european al multora dintre statele UE, se poate spune că cel puțin din punct de vedere economic - exceptând unele bariere netarifare pentru agricultură și câteva sectoare industriale protejate de UE – *România este de facto integrată în comerțul comunitar.*

Datele statistice din ultimii ani indică o îmbunătățire a gradului de acoperire a importurilor prin exporturi pe relația UE. Orientarea comerțului către UE a fost însoțită de o semnificativă creștere de comerț mai ales după semnarea Acordului de Asociere în 1993.

Agricultura

Concesiile asimetrice ale Acordului de Asociere cu UE au protejat multe din produsele agricole românești de competiția cu cele europene, în timp ce concesiile simetrice ale Acordului CEFTA au adus deficite semnificative la acest capitol de comerț, produsele comerțului extern al României fiind mai puțin competitive decât ale principalilor parteneri din cauza diferenței de productivitate.

Importurile de produse agricole din zona UE reprezintă aproximativ 7%, iar cele din zona CEFTA sunt de 27,34% din total ceea ce ne face să presupunem că avem deja de a face cu competiția europeană prin intermediari – reexportatorii din zona CEFTA -, ocolind barierele tarifare.

Aderarea la UE a țărilor din primul val a făcut ca deficitul comerțului cu produse agricole să se înrăutățească rapid ca de altfel și avantajul comparativ al României față de UE.

Agricultura României nu va putea face față rigorilor PAC fără o intervenție puternică din partea statului pentru a rentabiliza acest sector în vederea aderării. Deși există semne clare a suportării din ce în ce mai greu a rigorilor PAC în Europa (de exemplu în Olanda) acesta nu se va schimba din cauza lobby-ului puternic exercitat de producătorii din UE. Este posibil totuși ca fermieri din UE să fie atrași, odată cu aderarea României, în scopul realizării unor producții

ecologice pe terenuri ce s-au odihnit mai mult de 15 ani. Exemplul Spaniei unde, odată cu intrarea în CEE, veniturile unor producători s-au dublat nu este însă concludent. România are cel mai ridicat nivel al ocupării forței de muncă în agricultură – 27,9%.

Agricultura, a cărei producție se bazează pe ferme mici, folosind în mod intensiv munca, va trebui să facă față celei mai mari restructurări de forță de muncă, deci o bună parte din costul integrării va fi plătit de cei angajați în agricultură. Pe lângă șomaj mai pot exista și costuri psihologice sau de transfer.

Industria

Avantajul comparativ cu UE în ceea ce privește industria are un trend accentuat descrescător, în timp ce cu restul lumii încă mai avem un ușor avantaj.

În ceea ce privește industria chimică aceasta va avea de pierdut, în condițiile în care, procentul importurilor din UE a rămas constant, însă exporturile de produse chimice au scăzut de mai mult de două ori în ultimii cinci ani, acest fapt dovedind slaba productivitate și competitivitate a acestei industrii. Fără o restructurare adecvată până în momentul aderării aceasta nu va avea șanse în competiția cu UE.

Industriile materialelor plastice, pielăriei și articolelor din piele și a celulozei și hârtiei sunt slab performante, România fiind la acest capitol mai puțin competitivă decât oricare din țările CEFTA. Structura producției interne fiind necompetitivă în general, aceste industrii vor supraviețui numai prin preluarea de către marile companii vestice la momentul aderării.

Industria lemnului și prelucrătoare este într-o situație de avantaj comparativ cu țările UE, menținând acest trend prin investiții în tehnologie și atragere de capital. La momentul integrării acest sector va avea de câștigat dezvoltându-se și creând locuri de muncă.

Industria încălțăminte și textilă cu o competitivitate destul de ridicată, actualmente reprezentând o pondere mare în totalul exportului și importului românesc către UE, dovedește că este viabilă, chiar dacă majoritatea producției este în lohn. Gradul de calificare și salarizare al forței de muncă în acest domeniu, o face viabilă. Integrarea va duce la creșterea productivității acestei ramuri cât și la o scădere a costurilor unitare ale forței de muncă.

Industria sticlei și ceramicii va avea de pierdut încă de la aderarea primului val la UE din cauza competitivității reduse și datorită costurilor unitare ale forței de muncă.

Pentru că țările ce au intrat în primul val vor fi avantajate, cu cât va fi mai mare UE cu atât mai mari vor fi câștigurile pentru țările membre și pierderile pentru țările nemembre, actualmente țările dezvoltându-se și câștigând pe seama pierderilor altor țări.

În domeniul industriei metalurgice, mașini și echipamente, dacă se va menține trendul exporturilor de tehnologii, România va avea de câștigat în acest domeniu la momentul integrării. Costurile unitare ale forței de muncă în industria metalurgică este cu mult sub media restului industriei. Faptul că în prezent exportăm multe echipamente, dar mai ales subansamble dovedește viabilitatea acestui sector de activitate.

Cercetarea

La nivel guvernamental, cercetarea și dezvoltarea au o susținere totuși slabă, în România ponderea cheltuielilor cu cercetarea și dezvoltarea în PIB fiind mai mică de 4-5 ori decât cea a țărilor UE, mai mică chiar decât în celelalte țări vecine României.

La capitolul educație România este în urma mediei UE la număr de studenți/locuitor, cei mai buni plecând peste hotare. Cu toate acestea, îmbinarea dintre cercetare, dezvoltare și educație poate da rezultate spectaculoase.

Producătorii și exportatorii români de software sunt o categorie de câștigători – de exemplu, SOFTWIN a creat primul software din lume care folosește tehnologia WAP pentru accesul și

controlul de la distanță al rețelelor de securitate. Acest produs a fost cumpărat prin Internet de aproape de 500.000 de utilizatori din SUA numai în ultimele 45 de zile ale anului 2000, făcând ca Softwin să-și realizeze obiectivul de a deține 1% din piața mondială a produselor antivirus în 2001, iar pentru anul 2006 sperând să ajungă la o cotă de 6% din piață.

Perspectiva socială

Odată cu integrarea piețelor, firmele vor trebui să facă față competiției tot mai puternice de pe piața bunurilor. Drept urmare, vor trebui să elimine forța de muncă în exces pentru a-și îmbunătăți productivitatea. Forța de muncă este împinsă spre a-și găsi noi locuri de muncă în alte firme, sectoare de activitate sau chiar să își schimbe radical ocupația.

Realitatea este ca avem o subutilizare substanțială a forței de muncă și, în contextul viitorului deficit de forță de muncă în UE, România are șanse să devină o sursă pentru atragerea capitalului uman de către industriile europene (fie direct prin migrarea forței de muncă, fie indirect prin subcontractare). Chiar și acum, când există bariere severe în calea migrării forței de muncă (securizarea frontierei, permise de muncă), România este, alături de Polonia, singura țară din Europa Centrală care a înregistrat un flux pozitiv al migrării către UE. În funcție de mobilitatea forței de muncă și de rapiditatea adaptării, costul integrării suportat de aceasta poate fi mai mare sau mai mic.

O realocare rapidă a resurselor va fi însoțită de o realocare a forței de muncă, pentru că oamenii vor trebui să se îndrepte către acele sectoare care crează locuri de muncă. Cazul întoarcerii spre agricultură “ca ultim angajator” (ex: Botoșani, Iași etc), nu este o soluție, agricultura fiind și ea restructurată pe criteriul productivității.

Mai întâi, realocarea forței de muncă este necesară deoarece firmele trebuie să supraviețuiască și să își desfășoare afacerile într-un mediu cu totul nou.

În același timp, sectoarele care au fost neglijate în timpul comunismului, și anume serviciile, sunt în creștere și cererea lor de forță de muncă crește.

Ex post, procesul este benefic pentru întreaga economie, dar pe moment vor fi oameni care pierd și oameni care câștigă.

Logica ne spune că perdantii vor fi aceia care sunt aproape de vârsta pensionării, în sectoarele în declin economic, care dețin calificări specifice ce nu pot fi ușor folosite în alt domeniu, în timp ce câștigătorii vor fi cei tineri, cu calificări în sectoarele aflate în creștere.

Cu alte cuvinte, pentru a atinge structura ocupării din țările mediteraneene ale UE, în România deceniului trecut, 31,3% din populația ocupată trebuia să își schimbe sectorul de activitate, ocupația și calificarea.

De aceea, comparată cu celelalte țări, România va avea populația cea mai afectată de integrare, având nevoie de o mare flexibilitate pentru a se adapta noilor condiții de pe piața muncii.

Analizând avantajele și dezavantajele asociate calității de membru al UE, apreciem că o eventuală aderare presupune o adaptare dinamică la structurile economice de bază ale UE, pentru că integrarea se va realiza într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bibere O., – „Uniunea Europeană între real și virtual”, Editura ALL POLITIC, București, 2003.
2. Coșea M., – „Economia integrării Europene”, Editura Universității Creștine *Dimitrie Cantemir*, București, 2002.
3. Dăianu D., Vrâncanu R., - „România și Uniunea Europeană”, Editura Polirom, București, 2003.
4. Miron D., - “Strategii de pregătire a aderării țărilor din Europa Centrală și de Est la Uniunea Europeană”, în *Comerț internațional și politici comerciale contemporane*, coord. N. Sută, Editura Eficient, București, 1997.